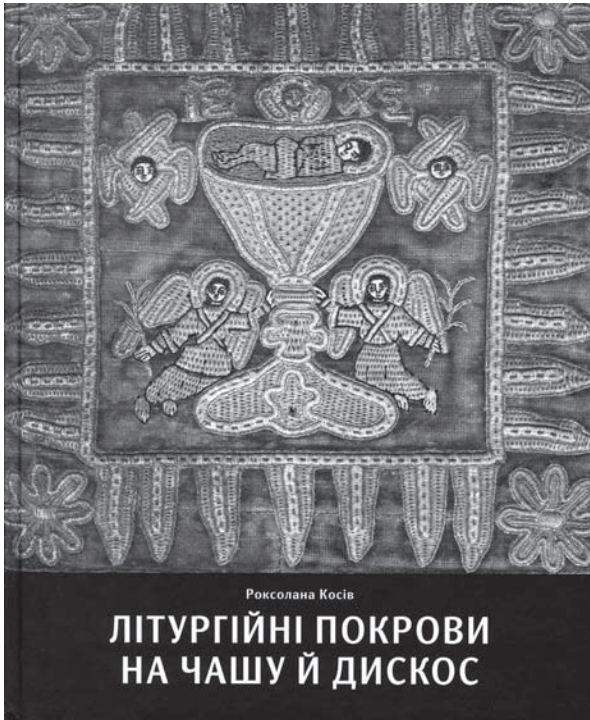


Рецензії Reviews



Косів Р. Літургійні покрови на чашу й дискос (із каталогом творів із фігуративними зображеннями зі збірки Національного музею у Львові імені Андрея Шептицького) / Роксолана Косів. – К. : Майстер книг, 2013. – 208 с. : іл. – ISBN 978-966-2578-48-5

Сьогодні одною з нагальних потреб нашого мистецтвознавства є опублікування музейного матеріалу – величезної скарбниці духовної спадщини України. Назріла потреба в каталогізації фондів українського мистецтва в музеях, приватних збірках, церквах, монастирях, у створенні єдиного фонду мистецьких творів в Україні та за її межами, у виході на загальноєвропейську мережу. Це копітка і скрупульозна робота, що вимагає від науковця глибоких знань, широкої обізнаності з мистецтвознавчою літературою, проблематикою того чи іншого виду мистецтва, розуміння особливостей музейної справи. Саме

такі моменти є в науковому доробку Р. Косів – кандидата мистецтвознавства, доцента кафедри сакрального мистецтва Львівської національної академії мистецтв, яка викладацьку роботу поєднує з науковою працею в Національному музеї у Львові імені Андрея Шептицького. Р. Косів уходить до колективу авторів багатотомної «Історії декоративного мистецтва України», її розділи присвячені художнім особливостям і розвитку стилістики українських хоругв упродовж історії. Монографія дослідниці «Українські хоругви» (К., 2009) стала значною подією в українському мистецтвознавстві, привернувши увагу фахівців сакрального мистецтва і всіх тих, хто цікавиться історією української церкви. У виданні авторка яскраво демонструє, що українські хоругви – це важлива складова вітчизняної художньої культури. У них віддзеркалені смаки та вподобання кожної епохи, політичні події та релігійні настанови свого часу. Вони були символами незалежності та віри, з якими наші предки ходили у військові походи, відстоювали вірність Церкви.

Нова книга Р. Косів про літургійні гаптовані покрови з колекції збірки Національного музею у Львові імені Андрея Шептицького стала помітним явищем в українському мистецтвознавстві. І не лише тому, що це глибоке і на сьогодні ґрунтовне дослідження з маловідомої галузі української культури, але й передовсім тому, що вона слугує прикладом наукової книги з вичерпною бібліографією щодо окресленого питання, ретельним опрацюванням пам'яток, дослідженням історії їх походження, а головне – з глибоким мистецтвознавчим аналізом. Монографія розпочинається передмовою ректора Українського католицького університету владика Бориса Гудзяка, що, безперечно, уносить високу ноту до видання. Він шанобливо зауважив, що книга «...виходить у рік столітнього ювілею від Акту дарування Митрополитом Андреем Шептицьким Національного музею у Львові

ТЕТЯНА КАРА-ВАСИЛЬЄВА. РЕЦ.: КОСІВ Р. ЛІТУРГІЙНІ ПОКРОВИ НА ЧАШУ Й ДИСКОС...

українському народові (с. 5), навівши його слова (на відкритті Музею 13 грудня 1913 р.) про те, що пам'ятки мистецтва – це святощі культури, жива основа національної культури на майбутні століття, які будуть збережені для наступних поколінь за умови їх охорони і подальшого вивчення. Доробок Р. Косів і є прикладом дослідження літургійних покровів на широкому тлі розвитку української культури, у першу чергу в контексті розвитку рукописних та друкованих Службників XVII–XIX ст., іконопису та малярської спадщини.

У виданні подано історію формування колекції, проаналізовано походження назв, уживання та символіку літургійних предметів у контексті Божественної літургії, зміну їх значення в різні історичні часи, особливості використання в українських храмах, а головне – проаналізовано іконографію, художні особливості й технічні засоби виконання, які вагомо впливають на стилістичний характер цих виробів. Теоретична частина монографії дуже змістовна, вона в концентрованому вигляді насичена великою кількістю історичних відомостей, має огляд спеціальної літератури не лише з богословсько-історичних, але й мистецтвознавчих питань, уміщує новітні дослідження із цієї галузі інших науковців. Мистецтвознавчий аналіз пам'яток означений широтою аналогій і паралелей з пам'ятками гаптованих плащаниць, антимінсів, творів живопису та іконопису. Докладно проаналізовано сюжети «Покладення до гробу», «Оплакування». Варто зауважити на особливій ретельності Р. Косів в опрацюванні цих пам'яток: опис, іконографічні прототипи й паралелі, наукова атрибуція, широка і вичерпна бібліографія заслуговують найвищої оцінки. До видання введено «Словник спеціальних назв і термінів», який популярно роз'яснює складні богословські поняття, а «Варіанти технік гаптування “в прикріп за лічбою”» стануть у пригоді сучасним митцям, які сьогодні відроджують традиції церковного мистецтва.

Кожний твір мистецтва – чи то покривець, чи плащаниця – Р. Косів проаналізувала на основі ретельного вивчення самих творів. Відбувся діалог музейного дослідника і власне твору, що є важливим досягненням на шляху вивчення історії мистецтва. Адже

наукове опрацювання музейних колекцій – це фундамент, на якому має ґрунтуватися процес осягнення музейних фондів. І такий шлях розпочав Національний музей у Львові: Р. Косів створено каталоги про українські хоругви, мальовані плащаниці, М. Гелітович – про гаптовані плащаниці музею, атрибуції О. Сидор–Ошуркевич. У книзі авторка додала до аналогій ще й каталог В. Зайченко про гапти XVII–XIX ст. з колекції Чернігівського історичного музею ім. Тарнавського, що значно розширює коло українських пам'яток.

Каталог літургійних покровів на чашу й дискос укладено за всіма ознаками музейних критеріїв і підходів. У ньому докладено описані стан збереження, історію надходження, подано літературу і відомості про публікації, зроблено іконографію та проведено атрибуцію на основі порівнянь як аналогічних пам'яток, так і розписів у храмах, аналізу ікон тощо. Усе це є свідченням широкої ерудиції Р. Косів як науковця, її глибокої обізнаності з історією мистецтва. Особливо цікава атрибуція № 22 воздуха «Христос у чаші» 1697 року із церкви Архангела Михаїла у Волі Висоцькій на Львівщині, розпис якого приписують жовківському малярному осередку, зокрема середовищу малярів Івана Рутковича (с. 66–67), воздух середини XVII ст. атрибутований як робота відомого львівського маляра Миколи Петраховича (с. 65). Важливо зауважити, що, аналізуючи пам'ятки, авторка групує їх за стилістичною подібністю, частину з них відносить до майстерні Києво-Вознесенського монастиря. Вона виокремила малий хрещатий покривець із авторським підписом ігумені Анастасії, яка в XVII ст. була однією з провідних гаптувальниць і пов'язана з діяльністю матері І. Мазепи (с. 60).

Загалом позитивно оцінюючи доробок Р. Косів і її внесок у дослідження українського літургійного гаптарства й малярства, висловлюю щиру радість із приводу виходу книги. Монографія видана на високому поліграфічному рівні, її художній макет зроблено зі смаком і трепетним ставленням до кожної роботи. Гадаю, що видання стане належним підґрунтям у вивченні українського, зокрема церковного, мистецтва.

Тетяна Кара-Васильєва